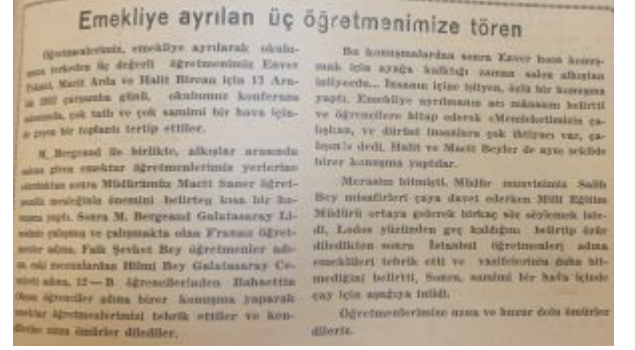

Ali Enver Tekând (1887-1961)

İlk Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde İzmir'i temsil eden sekiz milletvekilinden biri olan Ali Enver Tekând, Millî Mücadele'ye verdiği desteğin yanı sıra eğitimci kimliği ile bilinmektedir. 1887 yılında Rodos'ta doğmuştur. Babası Mehmet Esad Efendi, annesi Raşide Hanım'dır. Evli olup, üç çocuk babasıdır. İngilizce ve Fransızca bilmektedir.

Enver Tekând, küçük yaşta ailesiyle birlikte Rodos'tan İzmir'e gelmiştir. İzmir İdadisi'ni bitirdikten sonra 1909 yılında Mülkiye'den iyi derece ile mezun olmuş ve aynı yıl İzmir vilayeti maiyet memurluğuna atanmıştır. Ancak üç yıllık stajının sonunda öğretmenlik mesleğini seçmiştir. 1912 yılında lise düzeyinde eğitim veren İzmir İttihat ve Terakki Mektebi'nde tarih öğretmenliğine başlamıştır. 1914'te aynı okulun müdürlüğüne getirilmiştir. İzmir Vilayet-i Meclisi Umumisi'nde daimi encümen üyesi olarak görev yapmıştır.

15 Mayıs 1919'da İzmir'in Yunanlılar tarafından işgal edilmesi üzerine Rodos Adası'na geçmiştir. Bir süre sonra gizlice Kuşadası'na gelerek eski arkadaşları Şükrü Saraçoğlu ve Mahmut Esat Bozkurt ile temas kurarak direniş hareketlerine katılmıştır.

Enver Tekând, Millî Mücadele yıllarında [Mustafa Kemal](#)'in yanında yer almıştır. TBMM'nin birinci dönemi için yapılan seçimde 54 oy alarak İzmir milletvekili seçilmiştir. Anayasa ve millî eğitim komisyonlarında çalışmıştır. İkinci toplantı yılında divan kâatibi, üçüncü toplantı yılında üçüncü şube başkanı olmuştur. İlk TBMM'de birinci grup üyesi olan Tekând, meclis tutanaklarına göre; görev yaptığı süre boyunca bir kez söz almış, meclisin iç işleyişi ile ilgili bir önerge hakkında fikirlerini söylemiştir.

Kütahya-Eskişehir Muharebeleri'nden sonra Türk Ordusu'nun Sakarya Nehri'nin doğusuna çekilmesi üzerine TBMM'nin Ankara'dan Kayseri'ye taşınması gündeme gelmiştir. TBMM'nin arşivinden sorumlu olan dönemin Evrak ve Tahrirat Müdürü Necmettin Sahir Silan, ülkenin içinden geçtiği zor dönemde ilk kez meclisteki milletvekillerini kapsayan bir anket çalışması başlatmıştır. Anketin sorusu "Kazanılacak olan Milli İstiklal Savaşı'nın bereketli ve verimli olması neye bağlıdır?" şeklindedir. Henüz savaş sürerken kazanılacak zaferden emin bir ifadenin kullanılması bağımsızlığa olan inancı göstermektedir. İzmir Milletvekili Enver Tekând, anket sorusuna eğitimci yönünü ön plana çıkartan bir cevap vermiş ve cehaleti temel sorun olarak görmüştür. Bu bağlamda; *"Doğudan ve batıdan gelen cereyanların çarpışma*

yeri olan vatanımızın varlığını yabancı istilasından daha zararlı gördüğüm cehalete, bu büyük tehlikeye karşı esaslı bir mücadele açılmazsa, bilinmeli ki bugünkü mücadelemiz verimli olabilir mi?" sorusunu sormuş, aslında cevabını da kendi vermiş, cehaletin yabancı istilasından daha zararlı olduğunu dile getirmiştir.

Tekând, Kurtuluş Savaşı döneminde çok kısa bir süre Hariciye Nazırlığı görevinden bulunan (1921) Ahmet Muhtar Bey'in (Muhtar Mollaoğlu) kızı Fahire Hanım ile evlenmiştir. Aynı yıl, yedi ay süreyle özel bir görev sebebiyle İtalya ve Almanya'da görev yapmıştır. 1921 yılında kurulan Himaye-i Etfal'in ([Çocuk Esirgeme Kurumu](#)) kurucuları arasında yer almıştır.

Tekând'ın da görev aldığı I. TBMM, Lozan Konferansı görüşmelerinin kesildiği dönemde meclisi yenilemek amacıyla 1 Nisan 1923 tarihinde seçimlere gitme kararı almıştır. Meclisin yenilenmesinin nedenlerinden biri; Lozan Konferansı'nda müzakere edilen barış önerilerine ilişkin olarak mecliste bir uzlaşmaya varılamamasıdır. Son toplantısını 16 Nisan 1923 günü yapan TBMM, yenilendikten sonra ilk birleşimini 11 Ağustos 1923 günü yapmıştır.

İlk mecliste milletvekili olarak İzmir'i temsil eden Tekând, ikinci mecliste görev almamış, İzmir'e dönerek sigorta sektöründe çalışmaya başlamıştır. 1925 yılında, Kordon **seminde** 524 numarada yer alan bir ev satın almış ve yaşamına İzmir'de devam etmiştir. Mühim emval-i metrukeye ait söz konusu evin ödeme işlemlerinde Maliye Vekaleti ile yaşadığı sorunlar Atatürk'ün 1938 yılında imzaladığı bir kararname ile çözülebilmıştır. Tekând, 1931 yılında öğretmenlik mesleğine geri dönene kadar Anadolu Sigorta İdare Meclisi üyeliğinde bulunmuş (1925-1927), sonrasında İstanbul'a taşınmış ve Milli Sigorta Şirketi'nin müdürlüğüne (1927) atanmıştır. Bu şirketin feshinden sonra bir süre serbest olarak çalışmış, [1931](#) yılında öğretmenliğe dönmüştür. Nişantaşı Kız Ortaokulu (1931-1934) ve [Galatasaray Lisesi](#)'nde (1934-1952) tarih-coğrafya, yurt bilgisi ve tarih öğretmenlikleri yapmıştır. İstanbul'daki yaşamının büyük bölümü Emirgan Hamam Sokak'taki evinde geçmiştir.

Enver Tekând'ın öğretmenlik mesleğine çok önem verdiği, öğrencilerini iyi bir şekilde yetiştirmek için çaba gösterdiği çeşitli hatıralardan anlaşılmaktadır. Buna en güzel örnek olarak Prof. Dr. İlhami Çetin'in, [Galatasaray Lisesi](#)'nin mezuniyet yılı kutlamasında Tekând için dile getirmiş olduğu hatıra ifade edilebilir. Bu hatıradan Tekând ile ilgili olarak Çetin, *"Liseye gelince; yine tarih öğretmenimiz Enver Tekând'ı unutamayız. İlk TBMM üyelerinden olan bu öğretmenimiz bize, hümanizmanın en büyük temsilcilerinden Erasmus'u ve ünlü başyapıtı Deliliğe Övgü'yü tanıtmıştır. Sakarya Savaşı'nın mecliste nasıl yaşandığını anlatmasını hiçbir zaman unutamayız: Ankara düşman tehdidi altındadır ve kısmen boşaltılmıştır. Moral iyice bozulmuş, asker kaçaklarının sayısı olağanüstü artmıştır. Bu nedenle savaş, bizim yanda, bir subay savaşına dönüşmüş ve çok sayıda subayımız şehit düşmüştür. İşte "bu ahval ve şerait altında" Meclis, Ankara'da kalmayı kararlaştırmıştır. O günlerin ilkel Ankarasında rüzgâr sokaklarda toz bulutları oluşturunca heyecanlanan milletvekilleri, Yunan süvarileri Ankara'ya giriyor endişesiyle, pencerelere koşmuş...Kurtuluş Savaşı'nın TBMM'sinde milletvekili olan bu öğretmenimiz geçimini [Galatasaray Lisesi](#)'nde öğretmenlik yaparak sağlamıştır."* diyerek, Tekând'ın öğretmenliğine, meslek aşkına, alçak gönüllülüğüne, iyi insan yetiştirme ülküsüne vurgu yapmıştır. Ayrıca Mehmet Şevki Eygi'nin ve Ahmet Yüksel Özemre'nin [Galatasaray Lisesi](#)'ne dair hatıraları, Enver Bey'in başarılı ve sevilen bir öğretmen olduğuna ilişkin örnekler sunmuştur. Çok sevdiği öğretmenlik mesleğinden 12 Ekim 1952 tarihinde emekli olmuştur. Tekând'ın yanı sıra iki öğretmenin daha emekliliğe ayrılması nedeniyle [Galatasaray Lisesi](#)'nin konferans salonunda 17 Aralık 1952 günü bir toplantı yapılmıştır. Alkışlar eşliğinde bir konuşma yapan Tekând, "Memleketimizin çalışkan ve dürüst insanlara çok ihtiyacı var, çalışın" sözleriyle öğrencileriyle vedalaşmıştır.

Tekând, öğretmenlik yaptığı dönem boyunca çeşitli iktisadi teşekküllerde idari görevler üstlenmiştir. Farklı

tarihlerdeki görevleri Őu Şekilde sıralanabilir. 1929-1932 yılları arasında HaydarpaŐa Liman Şirketi yönetim kurulu üyeliği, Millî Reasürans T.A.Ő.'de yönetim kurulu üyeliği (1938-1939) ile yine aynı Şirketin fen müşavirliği (1939-1949) görevlerinde bulunmuŐtur. 1939 yılında Anadolu Sigorta'nın başkan vekili olmuş, 1940 yılında istifa etmiştir. 1952 yılında kurulan Türkiye Denizcilik Bankası Anonim Ortaklığı idari komitesinin asil üyeliğine seçilmiştir.

Ali Çankaya, "Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliller" baŐlıklı geniş hacimli çalıŐmasında siyasi yaŐamı ilk meclisle birlikte sonlanan Tekând için, 1940 yılında ikinci kez İzmir milletvekili seçilerek TBMM'ye girdiğini ifade etse de bu doğru değildir, milletvekili seçilmemiŐtir.

Enver Tekând'ın oğlu İlter Tekând, 1960'lı ve 1970'li yıllarda Galatasaray Spor Kulübü kürek takımının Şube kaptanlığını yaparken, erkek kardeŐi Baha Esat Tekând, Türkiye [Őeker Fabrikaları](#) Genel Müdürlüğü görevinde bulunmuŐtur ve Altay Spor Kulübü'nün kurucuları arasındadır. Esat Tekând'ın adı 1999 yılında Kütahya Őeker Fabrikası'na verilmiŐtir.

Genel çerçevede değerlendirildiğinde Enver Tekând, Millî Mücadele'ye katkı sunmuŐ ve ilk TBMM'de İzmir milletvekili olarak görev yapmıŐ bir eğitimci, yönetici ve siyasetçidir. Cumhuriyet döneminde ise siyasetle ilgilenmemiŐ, eğitimci kimliği ile ön plana çıkmıŐtır. 1931 yılında döndüğü tarih öğretmenliğini emekli olduğu 1952 yılına kadar sürdürmüŐtür. Türkiye'nin önde gelen okullarında öğretmenlik yapan Tekând'ın bir eğitimci olarak ne kadar başarılı olduğu kendisinden bahseden hatıratlardan da anlaşılmaktadır. Enver Tekând, 6 Şubat 1961 tarihinde İstanbul'da vefat etmiştir.

Serhan Kemal SAYGI

KAYNAKÇA

AkŐam, Anadolu Anonim Türk Sigorta Şirketi'nden, 9 Mart 1940, s. 11.

Cumhurbaşkanlığı Devlet ArŐivleri, Cumhuriyet Arşivi, Yer Bilgisi: 125-37-2, (22/10/1938)

ÇAKMAK, Fevzi, **İzmir'in Siyasi Hayatında Seçimler (1908-1945)**, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 2017.

ÇANKAYA, Ali, **Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliller**, I. Cilt, 1859-1968, Mars Matbaası, Ankara 1969.

ÇOKER, Fahri, **Türk Parlamento Tarihi Milli Mücadele ve TBMM I. (1) Dönem 1919-1923**, TBMM Vakfı Yayınları, 1994.

ENGİN, Emel, **Galatasaray Lisesi (1923-1950 Dönemi)**, Marmara Üniversitesi Türkiyat AraŐtırmaları Enstitüsü Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2007.

ENGİN, Emel, **Mekteb-i Sultani'den Galatasaray Lisesi'ne**, Giza Yayıncılık, İstanbul 2012.

https://cdn.ataonline.com.tr/ata/ContentFiles/pdf/kutahyaseker/fiyat_tespit_raporu.pdf (Erişim Tarihi: 10 Ekim 2023)

https://www5.tbmm.gov.tr/yayinlar/turk_parlamento_tarihi/1_Donem_C3.pdf (Erişim Tarihi: 15 Eylül 2023)

https://www5.tbmm.gov.tr/yayinlar/turk_parlamento_tarihi/1_Donem_C3.pdf (Erişim Tarihi:28 Ekim 2023)

<https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d01/c002/tbmm01002030.pdf> (Erişim Tarihi: 29 Ekim 203)

<https://www.aile.gov.tr/media/82809/tarihce.pdf> (Erişim Tarihi: 11 Ekim 2023)

<http://sultani.sultani.com/default.asp?sayi=22&sayfa=24> (Erişim Tarihi: 11 Ocak 2024)

Galatasaray Dergisi, Galatasaray Talebe Kurulu Neşriyat Kolu Yayınları, Şubat 1948.

Galatasaray Dergisi, Galatasaray Talebe Kurulu Neşriyat Kolu Yayınları, Ocak 1953.

KONUĞÇU, Celal Kürşad, Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu (1923-1981), **Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü**, Ankara 2022.

ÖZEMRE, Ahmet Yüksel, **Galatasaray Mekteb-i Sultanisi'nde Sekiz Yılım**, Kubbealtı Neşriyat Yayınları, İstanbul 2006.

Sakıp Sabancı Müzesi Arşiv ve Araştırma.

SAYA, Mehmet, **Deniz Ulaştırması Sektörünü Kalkındırmak için Kurulan Bir Kamu İktisadi Teşebbüsü: Denizcilik Bankası Türk Anonim Ortaklığı**, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Ana Bilim Dalı İktisat Tarihi Bilim Dalı, Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 2021.

Tan, Anadolu Anonim Türk Sigorta Şirketi'nden, 9 Mart 1940, s. 7.

TBMM Arşivi, Birinci Dönem Milletvekili Ali Enver Tekand 'ın Seçim Mazbatası.

TBMM Albümü 1920-2010, Cilt: 1, 1920-1950, TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü.

21/11/2024 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/ali-enver-tekand-1887-1961/?pdf=7084> adresinden erişilmiştir